

UN MÓN SENSE DEUTE EXTERN ÉS POSSIBLE

PER UN RÈGIM DE FINANCES INTERNACIONALS MÉS JUST

MICHAEL T. SEIGEL

Nagoya, Japó

La campanya del Jubileu per la cancel·lació del deute va demanar quelcom més que la cancel·lació del deute. Va haver-hi dues altres demandes. Primer, que la cancel·lació fos duta a terme mitjançant un procediment neutral, transparent i participatiu, i segon, que es prenguessin mesures per assegurar que en el futur no es tornessin a produir crisis semblants per altres deutes.

Atès que el deute va sorgir de tota una situació de desequilibri i inequitat, la simple cancel·lació del deute no seria suficient. A llarg termini les altres dues demandes podrien ser més importants que la mateixa cancel·lació del deute.

«Transparent» significa que els processos de decisió no haurien de ser ocults. Tots els afectats per la decisió, haurien de conèixer el procés de la presa de decisió, les persones responsables, els temes implicats, les decisions preses i les seves raons. La transparència és requerida no sols pel procés de cancel·lació del deute, sinó en totes les àrees de finances i govern internacional. És una contradicció per a les institucions internacionals pretendre ser promotores de la democràcia i del bon govern sense assumir les seves interaccions amb governs en una forma oberta i transparent. Tals afers, com les estratègies d'assistència als països de part del Banc Mundial, haurien de ser públiques, com haurien de ser-ho tots els requeriments polítics plantejats als governs pels creditors i les institucions internacionals.

«Neutral» significa que la presa de decisió no hauria d'estar a les mans d'un sector particular. Atès que en la crisi del deute els creditors són normalment els que estan en la posició més forta, neutralitat gairebé sempre implicarà assegurar que els creditors no controlin el procés.

«Participatiu» significa que el procés comprometi a tots els que seran afectats per les decisions que es produeixin. El més important aquí és assegurar la participació dels més vulnerables en aquest procés.

Prendre mesures perquè no es tornin a produir crisis del deute en el futur requereix una avaluació exhaustiva de les causes de fons de la crisi del deute. Avaluació que també ha de ser transparent, neutral i participativa. Aquesta avaluació hauria de prendre en consideració el

fet que els països creditors, en la seva major part, són antics poders colonials, i que els endeutats són exportadors de primeres matèries. Cal considerar també la situació desavantatjosa de les primeres matèries en el mercat internacional, i compensar el desequilibri. Han d'afrontar-se també els problemes del desplaçament de la responsabilitat, sobretot quan el deute deriva de projectes de desenvolupament fallits, duts a terme per iniciativa i direcció dels creditors.

En la demanda de mesures perquè no es produeixin crisis de deute en el futur hi ha alguns principis ètics bàsics que apunten al tipus de sistema necessari. Descriuré alguns d'aquests principis.

a) El dret a una adequada alimentació, vestit, habitatge, accés a l'atenció mèdica i a l'educació són drets primaris i tenen prioritat sobre altres drets, com el dret dels creditors a la devolució.

b) La responsabilitat primera del govern és el benestar del poble, sobretot respecte als drets primaris esmentats. No obstant això, cada govern té la responsabilitat d'atendre aquests drets bàsics abans de fer devolucions als creditors. Una certa porció del pressupost de cada país hauria de ser considerat sacrosant i fora de l'abast dels creditors. Aquesta porció hauria de ser determinada d'acord amb els drets ja definits en documents de l'ONU.

c) Els governs també tenen la responsabilitat de mantenir un cert grau d'autonomia per al país que permeti al poble viure sense caure en el servilisme. Així com es necessita evitar tota forma de tirania dins els països, els governs són responsables d'evitar la política servil o la dependència econòmica respecte a altres països o institucions. Aquesta responsabilitat de mantenir un cert nivell d'independència i autogovern també anul·la les responsabilitats que un govern té vers els creditors. Això significa que una certa porció del pressupost de cada país hauria de ser reservat com a fons per a la promoció del desenvolupament, de forma que es mantingui un nivell suficient d'autoconfiança. Aquest desenvolupament és necessari per assegurar que el benestar del poble es realitza a través d'una participació activa i no per almoines passives. Aquesta

proporció del pressupost també hauria d'estar fora de l'abast dels creditors, ja que pertany a una responsabilitat dels governs que és anterior a la seva responsabilitat amb els creditors.

Tot això està fonamentat en el benentès a) que la raó de ser dels governs és el benestar del seu poble, i b) que el dret de propietat no és el dret més fonamental, sinó que hi ha certs drets humans que el superen. Els governs tenen la seva primera responsabilitat a protegir aquests drets més fonamentals. Només quan tenen suficients recursos per satisfer aquests requeriments, només llavors tenen dret a respondre a les demandes dels creditors. Aquest principi bàsic és reconegut, per exemple, en el capítol 11 de la Llei d'Insolvència dels EUA, on estats, ciutats, comtats, etc., poden sol·licitar protecció per declaració de fallida, sense exposar el benestar o les propietats dels seus ciutadans. El suggeriment és que el principi pugui ser aplicat en totes les etapes del procés del pagament del deute, no sols al moment de la fallida.

Lògicament, un préstec a un govern no és el mateix que un préstec a un actor econòmic ordinari, com per exemple un negoci corporatiu. El govern, a causa que les seves obligacions inclouen drets humans fonamentals, tindrà sempre obligacions que siguin més fortes que les seves responsabilitats respecte als creditors. Per això, és necessari un règim internacional de préstecs que sigui compatible amb aquestes obligacions fonamentals dels governs.

La lògica del préstec és que el receptor inverteixi els diners en algun projecte i aconsegueixi un benefici amb què tornar el préstec i l'interès, i alhora retenir un cert guany. Quan aquests beneficis no s'aconsegueixen, ocorren les crisis de deute. Fins al punt que si un préstec no genera un guany, és molt probable que generi una crisi. Els governs no poden actuar com qualsevol altre agent econòmic, no sols perquè tenen altres obligacions majors, sinó també perquè necessiten finançament per a projectes i programes que és probable que no generin guanys. Els negocis ordinaris no tenen la responsabilitat primària de donar serveis de salut, educació, ajudes en desastres, infraestructura, etc. Els governs tenen aquestes responsabilitats primàries, i si el seu finançament prové de préstecs a una taxa d'interès del mercat ordinari, les crisis de deute es fan inevitables.

Finances per a governs o corporacions governamentals, o préstecs pels quals un govern és probable que resulti responsable, haurien de ser classificades segons la mesura en què, per la seva pròpia natura, el seu finançament generi ingressos.

-Recursos per a usos que no generaran ingressos, especialment en el cas dels països pobres, haurien de ser proveïts en forma de donacions. De fet, la UNCTAD fa anys que sol·licita que l'ODA sigui donada en forma de donacions, no de préstecs, o sigui que no es tracta d'un suggeriment nou. No obstant això, encara s'escolten casos de donants que ofereixen préstecs per a objectius com combatre la SIDA, un ús que no meritara cap lucre. Tals préstecs estan condemnats a produir crisis de deute. Aquests finançaments haurien de ser en forma de donacions, que, en la major part dels casos, podrien ser considerades una reparació pel colonialisme o per la inequitat, o sigui, com a demandes de justícia, no com a actes de caritat.

-L'ús de recursos per objectius com a desenvolupament d'infraestructures pot generar indirectament ingressos. Segons la capacitat econòmica del país, aquests recursos podrien ser donacions o podrien ser préstecs sense interès, o a interessos baixos, amb pagaments ajornats fins que el projecte hagi començat a produir beneficis.

-Es podrien concedir préstecs a les taxes d'interès del mercat per a projectes que s'espera que produeixin beneficis, però aquests préstecs no haurien de ser garantits pel govern. Si un préstec no pot ser fet segons la lògica del mercat, tampoc hauria d'estar subjecte a un nivell d'interès propi del mercat. Si uns préstecs garantits pels governs són indispensables, llavors s'han de prendre mesures per reduir la vulnerabilitat governamental, com la limitació en l'acumulació de l'interès compost, i el reconeixement de les altres responsabilitats primàries dels governs.

Finalment, l'actual crisi del deute ha deixat clar que és necessari veure que la responsabilitat pels deutes ha de ser prorratejada segons la responsabilitat real. També s'han vist els odiosos deutes que són resultat de la corrupció. Alguns deutes actuals són resultat de la fallida de projectes de desenvolupament que, encara que mal conduïts, eren ben intencionats. En aquests casos no és correcte que tot el pes del pagament del deute caigui sobre el país receptor. En molts casos els projectes de desenvolupament han estat duts a terme sota la iniciativa i la guia de donants i experts internacionals, als quals no es considera responsables. Poder sense responsabilitat és una invitació a la corrupció.